

Egry József (1883-1951)

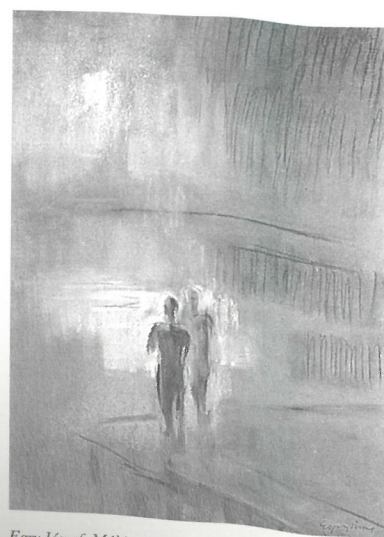
Vitorlás a nádas mellett,
1940-es évek eleje

Pasztell, olajpasztell, papír, 101x71 cm
Jelezve jobbra lent:
Egry József Badacsony

Proveniencia:

• A jelenlegi tulajdonos édesanyja Márton Ödön gyűjtő közvetítésével személyesen Egrytől vásárolta a 40-es évek elején műtermében.

Kikiáltási ár: 2 800 000 Ft

Egry József: Mólón, 1941.
o.p. 66x48 cm J.j.l.: Egry József Badacsony 941.

Egry foltjai - a látvány transzponálása

A teljes képfelületet kékeszöld és barna harmóniakban villódzó foltok töltik ki, a szemlélőnek eleinte az a néhány határozott kontúr ad támpontot, melyek nyomán kirajzolódik a balatoni vitorlás motívuma. A kép megfigyelése és befogadása több lépcsőben történik és elmélyülést kíván.

Mit látunk ugyanis? Ezen a képen semmi sem olyan színű, ahogy ezt várnánk a „hőfehér vitorlák kék vízén kék ég alatt” téma alapján. A kivont vitorla türkizszínű, kék, zöld, okkersárga és barna foltokból áll. A víztükör zöld, barna, kék és vörös, az ég pedig furcsa módon vöröses árnyalatú színeit barna és sötétebb tónusú umbra, a horizontvonalon felragyogó fény fehér. Honnan erednek ezek a színek? S hogy jut el Egry oda, hogy ily módon átírja a látványt? Mert látvány ihlette műről van szó, ebben biztosak lehetünk. Egry Badacsonyba való leköltözésétől kezdve hosszú órákat töltött a vízparton és figyelte a tavon zajló eseményeket, halászokat és vitorlásokat.

A fauve-ok és az expresszionisták körében általános festői fogás, hogy az érzet visszaadása érdekében a megfigyelt jelenséget egy másik színviszonylatba transzponálják. Ennek egy érdekes példáját látjuk itt Egrynél. Egry festőszemét foglyul ejtette a tó tükrének változó felszíne. Szeles időben állandóan mozog, tükröződések jönnek létre rajta, játszik a fény és a víz. Egry ezt a remegő játékot fokozza fel és terjeszti ki az egész képfelületre.

A festésnél a karton sárgás alapszínét tudatosan használja, belekomponálja a színhatásba. A pasztellkréta érdes papíron megragadó, porlékony foltjai közt itt-ott vékonyan, egyenletes vízzel festett felületeket használ, s szemcsésebb olajpasztell krétával is belerajzol a képbe.

Kinyílik a tér

A párás, vízközelű érzet születik meg legközvetlenebb módon, ám a képszerkezet csak hosszabb szemlélődés során tárul fel. A két kontúrozott háromszög, a nagyvitorlához lágy ívben hajló orrvitorla jelzik a könnyű építésű balatoni hajót; a hajótest nem is látszik. Egyértelmű még a vitorla előtt álló figura, ám eldönthetetlen, vajon még egy ember áll-e mögötte, vagy csak a víz remegése kettőzi meg alakját. (Ugyanez a rejtelmes kettőzöttség figyelhető meg az 1941-es *Mólón* című képen és az *Aranykapu* vitorlásának álló emberalakján is.)

A tér érzete akkor születik meg, ha felfedezzük a transzponált, vízparti atmoszférával egyneműen átítatott látványban a konkrét, bár rejtett tárgyi utalásokat. Az előteret keresztbe szelő egyenes egy cölöpökön álló fastéget jelöl. A stég ferde vonala perspektivikus mélység illúzióját kelti, így a hirtelen mélyen elnyúlónak érzékelt vízfelületet a horizontvonal hangsúlyos íve zárja le hátul. Ezt a fajta konkrét téri viszonyt erősíti, ahogy Egry megfesti a vitorla stégre vetülő árnyékát. A vitorlástól balra a part menti nádas zöldjét látjuk. Egry sosem mond le a térről, ám a negyvenes években végképp minimalista megoldásokkal kísérletezik: a *Vitorlás a nádas mellett* című képen a stég és a horizont vonala elég ahhoz, hogy a hajó térbe helyeződjön.

Párhuzamok

A kora reggeli vízparti fényben úszó 1941-es *Mólón* című képen az emberalak téri környezete szintén csak egy-egy vonással alakul ki, jelezve a stég szélét és a horizontot. E rajzi takarékoság teszi, hogy ebben a környezetben az utalásszerűnek tűnő emberi alak az egyértelmű főszereplő. Ő az, akit tárgyi konkrétságában először és leghatározottabban azonosítunk az időtlennek és határtalannak ábrázolt víz és ég között. Ez az apró ember jel ellenpontja a kozmikus táguló térnek. A korszak főművén, az 1943-44-es *Aranykapun* az ember és vitorlás motívumát aranyos fényzuhatag közepébe helyezte a mester.

A hasonló témát kékeszöld reflexekkel feldolgozó *Vitorlás a nádas mellett* keletkezését az 1940-es évek elejére tehetjük.

A képfelület dinamizmusa több forrásból táplálkozik: a színmegoldások révén egyrészt mintha a vízfelület remegő mozgása kiterjedne az egész képre. A tekintet ugrál a foltok között, itt-ott elidőz, majd tovább mozog. Másrészt az elejtett konkrét téri utalások alapján felismerni a kép téri rendjét, mely szintén dinamikus folyamat. Bár nagyon erős atmoszferikus hatást kelt, a festmény mégis sokat bíz a képzeletre. Igényli a vissza- visszatérő tekintet értelmező szándékát.

Andorka Júlia

